

Niklas Natt och Dag

1794

TŘI RŮŽE

přeložila Romana Švachová

Historický noir z pera švédského aristokrata.
Vychází ve 29 jazycích.

Niklas Natt och Dag

1794

TŘI RŮŽE

Niklas Natt och Dag

1794

TŘI RŮŽE

přeložila Romana Švachová

ARGO

Vydání a překlad této knihy finančně podpořila Švédská umělecká rada.

KULTURRÅDET

1794

Czech edition © Argo, 2021

Copyright © Niklas Natt och Dag 2019

Published by agreement with Salomonsson Agency

Translation © Romana Švachová, 2021

Cover art © Niklas Lindblad, Mystical Garden Design
2019

ISBN 978-80-257-3507-7 (váz.)

ISBN 978-80-257-3565-7 (e-kniha)

*Usad' se – však neseď's klidem!
Cinkni sklenkou, pohleď kolem.
Za hřbetem ti kumpán sedí,
klát bok kudlou chystá se ti.*

— CARL MICHAEL BELLMAN, 1794

POSTAVY ZMIŇOVANÉ V ROMÁNU 1794. TŘI RŮŽE

Jean Michael Cardell: říká se mu Mickel, dříve býval dělostřeleckým desátníkem; v druhé bitvě u Svensksundu přišel o levou paži a od té doby se ve Stockholmu živí coby biřic, práci však svědomitě zanedbává a raději si po hospodách přilepšuje jako vyhazovač.

Cecil Winge: dříve právník, do loňska byl zvláštním spolupracovníkem policejního ředitelství; sužován souchotěmi.

Anna Stina Knappová: dříve děvče košíkové v magdalenské a kateřinské farnosti na stockholmském ostrově Södermalm, později chovanka v káznici na ostrově Långholmen; od zimy 1793 se ukrývá v šenku U Kočkodana ve čtvrti Gamla stan neboli městě mezi mosty a pod jménem Lovisa Ulrika Blixová, převzatém po šenkýřově zmizelé dceři, vykonává práci výčepní.

Isak Reinhold Blom: tajemník policejního ředitelství; básník, učil se u Carla Gustafa af Leopolda, dvorního básníka Gustava III., a jeho vlastní verše se výrazně inspirují tvorbou tohoto poety.

Johan Kristofer Blitz: někdejší učeň polního felčara pocházející z Karlskrony, naoko choť Anny Stiny Knappové, přestože manželství nebylo naplněno; utonul pod ledem zátoky Riddarefjärden a byl pohřben.

Petter Pettersson: správce långholmské káznice.

Jonatan Löf: biřic v káznici.

Dülitz: kdysi uprchlík z Polska, nyní obchoduje s životy jiných.

Gustav III.: z vůle Boží král švédský, gótský a vendský; postřelen na maškarním plese v opeře, zemřel na následky zranění v březnu 1792.

Gustav Adolf: jediný syn Gustava III., králem pouze formálně, v listopadu 1794 oslaví šestnácté narozeniny, zatím je tedy nezletilý a říši spravují jeho jménem jiní.

Vévoda Karel: mladší bratr nebožtíka Gustava III. a poručník nezletilého krále; pecivál, raději si užívá výsad mocných, než by plnil povinnosti.

Gustaf Adolf Reuterholm: šlechtic s titulem svobodného pána (*friherre*) a nositel čestného titulu „jeden z pánů říše“ (*en av rikets herrar*); coby důvěrník vévody Karla skutečný vládce říše; přezdívá se mu velkovezír, jde o marnivého a pověřčivého člověka a ze zvyku zapřísáhlého úhlavního nepřítele zesnulého krále; nepřetržitě se snaží vyhladit stopy minulých časů.

Gustaf Mauritz Armfelt: oblíbenec nebožtíka krále a poslední naděje gustaviánů, stoupenců starých poměrů; prohlášen za vyhnance poté, co vyšlo na světlo jeho spiknutí proti poručnickému režimu.

Magdalena Rudenschöldová: dvorní dáma, které vévoda Karel kdysi horlivě nadbíhal; milenka Gustafa Mauritze Armfelta obeznámená s jeho pletichami, zatčena kvůli účasti v jeho spiknutí.

Karl Tulipan: šenkýř U Kočkodana, přezdívá se mu Kvítek; ochotně se podílí na komedii, v níž Anna Stina Knappová hraje roli jeho dlouho postrádané dcery.

Magnus Ullholm: v prosinci 1793 se stal velitelem stockholmského policejního ředitelství a v pozici vystřídal Johana Gustafa Norlina, odeslaného na sever země; nechvalně proslul zpronevěrou církevního fondu pro vdovy po duchovních; poslušný pejsek poručnického režimu.

Carl Wilhelm Modée: stockholmský místodržitel, jeden z nejmocnějších mužů v zemi, věrný baronu Reuterholmovi.

Pan Bejkovec: přezdívká biřiců pro důtky, s nimiž bičují chovanky v längholmské káznici.

ČÁST PRVNÍ

Z hrobu pro živé

Zima 1794

*Co zadrží toho, jenž sílu spájí se zločinem,
jenž volá: Účty nebi skládám! stoje nad zákonem,
co zarazí tu paži, kteroužto záměr vede,
není-li msty ni soudu, jež by k nám přišly z nebe?*

— ISAK REINHOLD BLOM, 1794

I.

Je leden, zrovna se začal psát rok 1794.

Vyrušili mne v pokoji brzy zrána, vyhnali mne z postele a žádali, ať se obléknu, neb je nový rok, špíny a havěti bylo dost, dusno v pokoji je třeba vykourit jehličím a podlahu zkropit zkyslým vínem. Neohrabaně jsem si v pase zavázal kalhoty, zapnul si přezky na střevících a kabát si přehodil přes ramena vychrtlá tak, že látka ze mne visela. Sešel jsem po schodech dolů a pak se snad ponejprv po dlouhých týdnech vydal ven, ven do onoho dne, jenž mi už tak úzký průhled ořezal na pouhopouhý střep.

Podzim obral lípy na zahradě o listy už před několika měsíci, dluh, ježž po sobě zanechal, splatila čerstvě napadlým sněhem zima. Kam oko dohlédlo, větvoví halila roucha s vlečkami doširoka roztaženými po zemi. Slunce zářilo a paprsky se na běli třeptily tak oslnivě, že jiné barvy proti ní bledly. Mrkal jsem celý oslepený, nezbylo mi nežli si zakrýt rukama obličej. Ostatní lazaři se tísnili na schodišti nebo se prodírali závějemí a kleli, do bot se jim vkrádala lezavost. Nežli bych snášel jejich společnost, raději jsem se vzdálil a zamířil dolů k jezeru, led mne pobízěl k procházce po hladkém sněhovém poprašku k místu, kde se dal tušit proud nezamrzlé vody. Neporušený příkrov byl příslibem samoty. Vzduch byl štiplavý, slunce však hřálo, a ač náladu jsem měl mizernou, ušel jsem pěkný kus cesty po ledu tlustém tak, že se nepochybně dotýkal dna.

V dálce po mé levici se leskla řada zažloutlých zubů Nábřeží, za nimi trčely kostelní věže přiostržené do špiček a ještě dál za tím vším

palác, rozlehlý, přikrčený. Odvrátil jsem zrak, jako bych nechtěl upoutat pozornost onoho pospávajícího dravce, a pohlédl raději nazpátek, odkud jsem přišel, kde se táhlo údolí odhalené, kterak se jej poštěstí zahlédnout leda lodníkům.

Město se k Danvikenu obrátilo zády a totéž jako by udělal sám čas. Tady čas uplývá jinak. Dny jsou krátké, noci dlouhé. Z každé strany nám tu osekává nebeskou klenbu jeden vrcholek kopce, zohavuje sluneční dráhu. Kdo se může nemocnici vyhnout, nepřichází sem. Mnoho mých druhů netrpí ničím jiným nežli pozdním věkem. Místo jim tu zchystali synové a dcery, ochotně je na sklonku života zaopatřili, ale aby navštívili stařeny a starce, již tu v zanedbání chřadnou a navracejí se rovnou do dětství, na to se čas nenajde.

Dál podél vody, směrem na východ k hostinci Finská bouda a tamější dehtárně, stojí blázinec. Z ledu jsem napočítal sedm nestejných podlaží naskládaných nad dlouhým povlovným svahem, na němž zbudovali zkosený základ, ta stavba vypadá jako schůdky pro stoupajícího obra. Blázinec je ve špitálních chodbách nepřetržitým zřídlem klepů. Bláznů je prý dvakrát tolik, než by stavení mělo pojmut. Mnohá okna jsou zatlučená prkny, jiná zase kryjí mříže. Došel jsem tak blízko k průčelí, jak to jen šlo, a zazdálo se mi, že zevnitř slyším jakýsi jednotvárný zvuk, hluboké chrčení jako z bordunu na dudách; připomnělo mi to, kterak jsem kdys v dětství podlehl zvědavosti, přikradl se k úlu v poli a vposledku se naučil, že jeho mdlý hukot je nutno si spojovat s hrozbou ostrých žihadel. Tam uvnitř dozajista hlučí samotní blázni, jsou tam pohřženi do bezmocného bezrozu, mačkají se v přeplněných místnostech. Čas od času přijíždí v koleskách z města urozené panstvo, aby se za pár drobáků podstrčených do ruky hlídače pobavilo bláznů a jejich výstřelky a zároveň se nad nimi zhrozilo. Špitálníci, již jsou s to se něčeho takového účastnit, bedlivě sledují, jak hosté vypadají při odjezdu, a škodolibě se jim posmívají, když si povšimnou nápadné pobledlosti, památce po tom, co hosti před chvilkou zhlédli.

Z důvodů, jež nemohu s jistotou objasnit, jsem nyní zamířil právě tam. Budova trůní na skalisku jako měkký vřed plný žlutavého hnisu, ten starý solivar, kdysi oddělen od lidských příbytků kvůli nečistým výparům, dnes kvůli chovancům uvnitř. U vchodu jsem stanul před destičkou z kamene, do níž bylo vyryto cosi jako verš, a některá z těch slov mi obzvláště utkvěla: „Ctižádosti žalostná i láska nešťastná, vy zrodily jste zdejší obyvatele – čtenáři, poznej sám sebe!“ Jak by ty do kamene vytesané hranaté znaky nebyly určeny právě mně?

Do cesty se mi nikdo nepostavil a já tak zjistil, že hlavní brána do budovy je odemčena. Sotvaže jsem ji pootevřel, ten nelibý hluk, jenž ke mně venku doléhal pouze jako tlumený šum, se nyní zplna rozezněl. Rozeznával jsem celou řadu hlasů: brebentily, sténaly, úpěly, chichotaly se jeden přes druhý. V předsíni panovalo přišelí a já teprve po chvíli rozpoznal nevysokého mužíka, jenž stál opodál docela bez hnutí, jako by očekával můj příchod. Váhavě jsem na něj kývl a on byl v tu ránu několika křepkými krůčky u mne. Pohled měl pronikavý, čísel a z něj jakási opovážlivost a hlas měl jemný, podmanivý. „Vítejte! A přesně včas v domluvenou dobu. K takové dochvilnosti je třeba blahopřát.“ Nechápal jsem, co má na mysli. Můj výraz musil mé zmatení prozrazovat, ale jeho rozpoležení, zjevně výborné, jsem tím nikterak neovlivnil; uklonil se a pokynul mi, ať se vydám ke schodům. „Budou-li tak laskavi a půjdou se mnou, provedu jich po budově.“ Nemohl jsem přiznat, že mne sem přivlekla pouhopouhá zvědavost, tak jsem došel k závěru, že bude lepší uposlechnout, třebaže si mne s někým očividně spletl.

Vydal jsem se za ním na vnitřní dvůr obehnaný ze všech stran zdmi sahajícími do výše čtyř podlaží. U jedné z nich ležela hromada suti a smetí, patrně vyházeného z oken nahoře – mnohá měla buď popraskané tabulky, nebo byla zatlučená prkny. V jednom koutu postávala skupinka bláznů v dlouhých špinavých košilích, kolébali se s vyděšeným pohledem dopředu dozadu a z koutků jim tekly sliny. Průvodce zaznamenal, kam se to dívám, a lhostejně nad nimi mávl rukou.

„Těch si nevšímejte! V porovnání s jinými jsou jak chovný dobytek, když je nevystrašíte, nenadělají žádný povyk. Mohu vám předvést mnohem zajímavější pacienty. Pojdte se mnou.“

Na druhé straně dvora jsme vyšli po několika schůdcích a vstoupili do budovy. Když jsme pak vystoupali ještě o něco výše, můj průvodce se postavil ke dveřím do jedné z chodeb, odkašlal si a zahájil krátký výklad: „Od začátku tu máme sedmadvacet cel, každá byla vybavena tak, aby ji s přiměřeným pohodlím obýval jeden blázen. Netuším, pane, jak na svět pohlížíte vy, ale pakliže se smím vyjádřit, je stěží překvapením, že takový počet místností ani zdaleka nestačí, jak se brzy ukázalo. Město obírá lidi o rozum a neustále se sem z něj hrne příval duševně chorých. Dneska už musí každá místnost pojímat přinejmenším čtyři lidi. Když se chtějí bít, vsadíme je do okovů, abychom je od sebe oddělili, a řadu cel jsme museli přehradit i příčkami.“

Ustoupil stranou, uvolnil petlici na dveřích do chodby a pokynul mi, ať vejdu. Objevila se chodba lemovaná po obou stranách těžkými dveřmi. Panoval tam ohlušující kravál. Řev a úpění se mísilo se škrobáním po zdech, do dveří bušily pěsti i odlomené kusy nábytku. „Brzo bude čas krmení. Možná že nemají všech pět pohromadě, ale žaludky jim slouží, takže čas měří hladem.“ Postupoval chodbou a tu a tam se zastavil, aby poukázal na nějakou zajímavou drobnost. „Jak je patrné, dveře tu máme bytelné a většina cel je vybavena i vnitřními dveřmi dělanými tak, aby vydržely jakoukoliv myslitelnou újmu. Spousta našich bláznů je na tom tak zle, že vypustit je ven vůbec nelze, a jak vidíte, máme proto ve dveřích zvláštní škvíry, kterými se dají vylévat nočníky, nikdo tak pro ně nemusí do cel chodit. Naneštěstí ne každý dokáže zdejší zařízení využívat tak, jak bylo zamýšleno, odtud ten puch. Povšimněte si rovněž, že kamna se plní dřevem zvenčí, z chodby, ovšem to jen pokud si za nejtuzších nočních mrazů můžeme dovolit zatopit. Leč přeplněné místnosti skýtají jistou výhodu, aspoň se v nich udržuje snesitelná teplota. Chcete se podívat?“

Položil si prst na rty a opatrně otevřel špehýrku v jedněch dveřích; musil se kvůli tomu vytáhnout na špičky, ač byl průzor ve výši očí. Nakoukl dovnitř, usmál se a mávl na mne. Chvilí mi trvalo, nežli jsem v přítmí v místnůstce něco rozeznal. Polonahý muž tam za ryt-mického řinčení řetězu, jenž ho za jednu nohu poutal ke zdi, předvá-děl jakýsi šoupavý taneček. U zdi seděli na kupkách slámy další tři, a když jsem si všiml, že si všichni mnou ztopořené údy, až jim klouby na špinavých rukou bílé září, znechuceně jsem se odtáhl.

Šli jsme dál. Průvodce mi ukázal nejnižší umístěné cely. „Tady jsou černé komory, zrovna teď vyhrazené smutné skupince s příjící, jež pokročila natolik, že už jim nepomůže ani rtuť. Tam se podívat nedá, takže vám tady bohužel nemám co ukázat, ale oni stejně nejsou moc k světu. Samé sedlovité nosy a šankry; když je posedne ta jejich bezmocná zuřivost, pohled na ně stojí za to. Většinou ze sebe nedokážou vypravit ani slovo, a to doslova, ten neduh jim totiž rozežral špičku jazyka.“ Začínal jsem si uvědomovat, že se mi stále více zvedá žaludek a že ve mně sílí nutkání toto Bohem zapomenuté místo nechat za sebou, prchnout na nehostinný břeh, jenž mi naráz připadal přenádherný jako příbytky blažených. Průvodce se však ani nepohnul, naopak klidně stál, jako by snad čekal, že se budu na něco tázat, a tak jsem mu vyhověl. „Jak se ti nebožáci léčí?“ Dychtivě přitakal, jako by právě tuto otázku čekal. „Jak praví věda, šílenství nastává, když je zdravý rozum vnějšími anebo vnitřními okolnostmi vytlačen ze svého místa, víme ovšem, že přičetnost lze churavějícímu navrátit stejně silným otřesem, jaký ho o ni předtím obral. Jsme tu proto vybaveni koženou hadicí, kterou lze do cel nečekaně začít stříkat ledovou vodu. Dříve bývali blázni očkování svrabem, doufalo se, že svědění jejich šílenství přemůže, ale svrab se nám tu už usadil ve zdech, takže chovanci se nyní nakazí i bez našeho přičinění. A jsou i další prostředky, ty můžeme pro tuto chvíli ponechat stranou.“ Nejspíše z poslední vyřčených slov se mi najednou zatočila hlava a zašátral jsem rukou po zdi, hledaje oporu.

Mužik se konečně otočil a jal se mne vyprovázet, ale když jsme míjeli celu se čtyřmi chovanci, kam jsme se už dívali, znenadání jsem na rameni ucítil jeho ruku. „Jak vidím, špehýrku jsem nechal otevřenou, a to je dobře, rád bych vám totiž ukázal ještě jednu věc.“ Postrčil mne ke dveřím, za nimiž se stále odehrávala tatáž scéna. „Vidíte ten koutek vzadu, ten vůbec nejdál od nás? Kam se někteří pánové vydělali, protože nočník byl zrovna zabraný?“ Naklonil se ke mně, až měl rty těsně u mého ucha, a zašeptal: „To místečko šetříme tobě. Už brzo sem přijdeš a my budeme připravení.“ Prudce jsem ucouvl; rty se mu zkrhivily v posměšku odhalujícím dvě řady ostrých zubů rozdělených nejednou průlinou. „Jsi ještě mladičký. A tuze pěknoučký. Tělo jako proutek, pleť jak alabastr. Tví spolubydlící z tebe budou mít velkou radost, to ti můžu zaručit.“ – „Kdo jste?“ Zlomyslně na mne zamžoural. „Á, to se přece den ode dne různí. Včera jsem byl sám Karlík Dvanáctý a utápěl se ve šťastných vzpomínkách na to, jak jsem své do modra oděné hochy vedl zasněženými jehličnatými lesy v Mazurách, cestou k poltavské bitevní pláni jsme se vrchovatě bavili, podpatky holin jsme před zraky rodičů rozdupávali nemluvnátka. Kdybys přišel včera, mohl by sis ještě poslechnout, jak mi v lebce rachotí olovo, když jsem zavrtěl hlavou. Ale dneska? Dneska mám jmen tolik, že je nikdo nespočítá. Říkají mi běs, rohatý, ďábel, ďach, zloboh. Můžeš mi říkat třeba Satan. Čekáme tu na tebe. Sám víš ze všech nejlíp, že ty patříš sem.“

Nevím, na jakou odpověď bych se zmohl, kdyby rámus v chodbě nepřehlušil cizí hlas a nepřerušil nás: „Tomasi, dobře víš, že tu nemáš co pohledávat, už jsme ti tolikrát říkali, že nemůžeš zneužívat, že tě necháme jít se provětrat. Marš zpátky na lůžko, a hned!“ Na protějším konci chodby se odkudsi vynořil podsaditý mužský v umouněné kazajce a rázně k nám zamířil. Můj průvodce se ke mně s potměšilým výrazem naklonil. „Dám ti na rozloučenou hádanku. Říká se, že se smím pohybovat jen po své infernální říši, prý jsem v ní uvězněn. Jak se ale pak můžu nacházet tady mezi lidmi? Vodítka jsou roztroušená